

Make or break

Douwe van Domselaar, Christine Elout & Anique ter Welle

Op elke middelbare school is Maatschappijleer een verplicht vak. Het vak is nieuw voor leerlingen, ze staan er nog neutraal tegenover. De eerste les Maatschappijleer is dan ook een ware *make or break*-les. Een groep derdeklassers van het vmbo velst een keihard oordeel na die eerste vijftig minuten. Een dergelijk oordeel is een kruispunt van twee assen. De eerste as loopt van *saai tot wel leuk* en de tweede as loopt van *hel tot wel te doen*. In dit artikel komen drie docenten aan het woord over de manier waarop zij die eerste les van het schooljaar vormgeven. Twee van hen richten zich op het vmbo, de derde op de havo en het vwo. Gaat relatie voor prestatie? Is een quiz een goed middel om te zien welke kikkers er in de kruiwagen zitten? Interactie of juist een persoonlijke *touch*?

Joran en Desi

'In de eerste les start ik altijd met een zelfgemaakte quiz over kwesties die in de zomervakantie hebben gespeeld. Ik maak dan een mooie powerpointpresentatie met plaatjes en vragen. Vorig jaar bevatte mijn quiz vragen over onder meer het WK Voetbal-bid van Nederland en België, Laura Dekker, de verkiezing van Desi Bouterse, het trio Rutte-Verhagen-Wilders, de ophef over GHB, de babylijkjes in Nij Beets, Joran van der Sloot en de start van de ramadan. Door de actualiteit aan te snijden zie ik snel wie het nieuws een beetje volgt en wie niet. Het spelelement vinden de leerlingen leuk en in die eerste week ook

bevrijdend, na hun eerste saaiere les in Natuurkunde en Scheikunde, Economie en Studietoelagen. Mooie bijkomstigheid is dat elk thema weer aan hun eigen belevingswereld kan worden gekoppeld: "Laura Dekker is net zo oud als jullie. Kun je je voorstellen dat je helemaal alleen om de wereld zeilt? Als jullie een keer te laat op school zijn, krijg je direct gedonder. Zij gaat een jaar niet naar school! Hoe kan dat?". Discussie te over en de docent kan dan vaak dan al zien wie graag praat en wie eerst de kat uit de boom kijkt. Natuurlijk moet de koppeling met Maatschappijleer als vak worden gemaakt. Meestal vertel ik dan dat al die

actuele thema's zullen terugkomen en dat we die in de loop van het jaar gaan uitdiepen. Zo koppelde ik Van der Sloot aan criminaliteit, Wilders aan macht (het woord *macht* scoort stukken beter dan *politiek*), Dekker met opgroeien en de ramadan met de multiculturele samenleving. Het boek raak ik die eerste les niet aan. Het eerste thema in de methode die wij gebruiken gaat over normen en waarden. Dat moet wel zorgvuldig worden ingeleid en niet direct in die eerste les worden opgepakt, want dan kom je in dat assenstelsel op een verkeerde plek uit.'

Douwe van Domselaar – vmbo-3

Petje op, petje af

'De lessen Maatschappijleer gaan natuurlijk over Maatschappijleer, maar zeker op het vmbo gaat school toch vooral over andere dingen. Het gesprek tussen de leerlingen *na* de eerste les gaat niet over "dat geweldige nieuwe vak waar we ontzettend belangrijke dingen gaan leren", maar over de eerste indruk van de docent: "Is ze leuk? Is ze streng? Heeft ze hippe kleren aan? Hoe oud zou ze zijn?". Deze vragen houden vooral de meisjes in de klas bezig.

Per klas verschilt het hoe het *checken* van de docent gaat en hoeveel lessen dit duurt. In sommige klassen duurt het weken voordat ze naar mijn persoonlijke situatie durven te vragen. Meestal gaat het zo: in de tweede les ben je druk bezig met een uiteenzetting over een maatschappelijk probleem. Dan steekt een meisje haar vinger op. Goh, een vraag, leuk dat ze zo actief meedoet, denk je nog. "Heeft u ook een vriend?" De vraag overdondert je, je stamelt: "Eh ja, ik ben zelfs al getrouwd." Geklets onderling. Nog een vraag (voor het opsteken van de vinger is nu geen tijd meer): "Hoe oud bent u dan?", en daarna "Hoe lang bent u al getrouwd? Had u ook een jurk aan? Hoe zag die eruit? Kunt u foto's meenemen?" In het vmbo geldt nu eenmaal: relatie komt voor prestatie. Dit jaar zal ik ze voor zijn. Ik begin met een variant van het spelletje *Petje op, petje af*, bekend van het televisieprogramma *Holland Sport*. Niet over Maatschappijleer, maar over de maatschappijleerdocent. Iedereen gaat staan. Ik lees stellingen voor, zoals: "Ik ben getrouwd",

of "Ik heb een hond als huisdier". "Denk je dat de bewering klopt, dan houd je het groene blaadje omhoog, denk je van niet, dan het rode. Wie fout heeft gegokt, gaat zitten." Wanneer er nog een stuk of vijf leerlingen staan, geef ik ze een open vraag, bijvoorbeeld: "Hoe oud ben ik?". Wie het dichtst bij het juiste antwoord zit, is winnaar.

Vakinhoudelijk stelt het weinig voor, maar hun eerste behoefte aan persoonlijk contact is voor de komende lessen bevredigd. De basis voor de relatie is gelegd, de volgende les gaan we naar de prestatie.'

Christine Elout – vmbo-3

Nieuws van de Week

'Vers in de bovenbouw krijgen de leerlingen in havo-4 en vwo-4 een aantal nieuwe vakken. Maatschappijleer is er één van. In mijn eerste les stel ik de vraag: "Waarover denken jullie dat dit vak gaat? Wat gaan we doen dit school-

jaar?" Doorgaans is het eerste antwoord: "Maatschappijleer is de leer over de maatschappij". Geef ze eens ongelijk. We pakken het boek erbij en bekijken de verschillende hoofdstukken: "Wat hebben de hoofdstukken gemeen?". Ik laat de leerlingen eerst zelf een aantal dingen opschrijven. Daarna bespreken we die. Ik vat samen waar we, met enige sturing van mijn kant, op uit zijn gekomen: "Maatschappijleer gaat over vraagstukken in de samenleving, waar meerdere groepen bij betrokken zijn en waar meerdere belangen spelen. Het gaat ook over macht en over hoe we met elkaar omgaan. De overheid heeft als taak, daar waar nodig, het geheel in goede banen te leiden en de kaders te scheppen". Dan vertel ik ze dat elke les een leerling zal beginnen met zijn of haar Nieuws van de Week. Uit het nieuws van de voorafgaande week kiest hij of zij een onderwerp dat hem of haar interesseert, dat bij Maatschappijleer past en dat hij of zij in de klas wil bespreken. Na een

korte inleiding door de leerling volgt een klassikaal gesprek. Ik benadruk dat het geen debat is, maar een gesprek: we hoeven elkaar niet te overtuigen. We verdiepen ons samen in het onderwerp, stellen vragen en geven onze mening. Aan het eind vat de inbrenger van het nieuws het gesprek samen en vertelt wat het hem of haar heeft opgeleverd. In de eerste les doe ik altijd mijn Nieuws van de Week. Leerlingen vinden dit meteen een leuk en waardevol onderdeel en dat blijft eigenlijk altijd het hele jaar zo. Het stimuleert ze om het nieuws te volgen, geeft mij inzicht in wat leerlingen als belangrijk nieuws ervaren, het ontwikkelt spreek- en luistervaardigheden en het is ook nog een heel prettige manier om aan het begin van de les aandacht van de leerlingen te krijgen. Een docent laten wachten om met de les te kunnen beginnen, dat is tot daar aan toe, maar een medeleerling? Dat doe je niet! ◀

Anique ter Welle – havo-4/vwo-4

De actualiteit tijdens de eerste les van het jaar (Foto's: Stuart Bannocks, Thorseth, Wikimedia)

